

המכון לחקר האנטישמיות והגזענות בימינו ע"ש סטפן רוט

אוניברסיטת תל-אביב

הודעה לעיתונות ביום פתיחתה של ועידת דרבן II

תחילת 2009 – חודש סוער, לעומת 2008 – שנה של ירידה מתונה!

חודש ינואר של שנת 2009 היה חודש יוצא דופן. מייד עם תחילת מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה ב-27 בדצמבר 2008 החל גל של פעילות אנטישמית ברחבי העולם. גל זה היה מורכב הן מאירועים אלימים (כמו התקפות פיזיות של צעירים ומבוגרים, הצתת בתי-כנסת, חילול בתי קברות, השחתת רכוש ומצבות לזכר השואה) ומביטויים מילוליים וחזותיים (כמו עלבונות, איומים, קריקטורות והפגנות סוערות). רוב האירועים והתגובות שיקפו מוטיבים אנטישמיים קודמים וידועים, אך הם היו קיצוניים, אינטנסיביים וקולניים יותר מבעבר. פעילים וארגונים מוסלמיים בעולם, ובמיוחד הרדיקלים שביניהם, הפגינו רמה גבוהה של ארגון עצמי, והיו הרוח החיה מאחורי ההפגנות, שנערכו בעיקר יחד עם אנשי שמאל ופעילי זכויות אדם ובמידה פחותה עם חוגי ימין קיצוני. גם יהודים וישראלים לשעבר נטלו חלק בהפגנות אלה, במיוחד בארצות הברית.

יש להדגיש שהמספרים המדויקים של הפעילות האלימה עדיין לא נאספו וסוכמו, אך קהילות יהודיות וגופי מעקב וניתוח כבר הצביעו על עלייה חדה בכל סוגי האלימות. באנגליה, למשל, נספרו עד כה על ידי הקהילה מעל 250 אירועים מכל הסוגים שאירעו במהלך ינואר, בהשוואה ל-35 בתקופה המקבילה בשנת 2008. מן הנתונים שהגיעו אלינו עד כה, ניתן להניח שכאלף ביטויים ואירועים אנטישמיים מכל הסוגים נשמעו והתרחשו בינואר 2009 בעולם כולו. מספרם של המקרים האלימים (כולל חילולי בתי קברות ומצבות, שימוש בנשק והתקפות של אנשים) היה כ-90, פי שלושה ממספרם בינואר 2008. בפברואר ובמרץ 2009 הייתה ירידה חדה במספר האירועים האלימים והם היו פחותים בהרבה מאלה של אותם חודשים ב-2008, אך האינטנסיביות והקיצוניות של הביטויים המילוליים והחזותיים, והזעם המופנה כלפי ישראל וכלפי יהודים לא שככו. תופעה דומה הייתה גם במלחמת לבנון השנייה: עלייה חדה וירידה אחר-כך, אם כי איטית יותר מזו הנוכחית.

הנושא המשותף לביטויים האנטישמיים מתחילת 2009 אינו האנטישמיות הקלאסית אלא השימוש בשואה ככלי פוליטי נגד ישראל והקהילות היהודיות באמצעות השוואה ביניהם לבין הנאצים, השוואה שהפכה לאקסיומה ממש: מגן דוד=צלב קרס. לנאצים אין זכות קיום, ומכאן שגם לישראל לא. השוואה זו פשטה עקב בורות עמוקה, בייחוד בדורות הצעירים, ביחס לשואה ולייחודיותה, וביחס להיסטוריה ולהווה של המזרח התיכון; זיכרון השואה שמעיק עדיין ובמקביל ניכרת עייפות ממנו; בני נוער ואנשי שמאל המחפשים דרך לתיקון עולם וסמל של רוע להילחם בו; והתעמולה המוסלמית המשתמשת בדמות היהודי רוצח הילדים, דמות המקרינה אלימות ואכזריות משחר בריאתה, מסייעת להפיכת אנטי-ציונות לאנטישמיות. אין ספק אפוא, שאנטי-ציונות נוסח 2009 המתבטאת בשנאה ובמינון מפחידים, ומשמשת גורם מלכד לקבוצות מגוונות, משקפת אנטישמיות, וביטוייה שונים באופיים ממחאות אחרות נגד ארצות ועמים אחרים הנמצאים במצב של עימות או מלחמה. ניתוח מגמות האנטישמיות בתחילת 2009 מעיד שהיא תוצאה של שילוב בין אינטרסים מוסלמיים, חיפוש של מוער ופעילי שמאל אחרי סיסמה ודגל ואנטישמיות קלאסית.

*

בשנת 2008 נמשכו מגמות קודמות של המשכיות מסוימת באנטישמיות האלימה, ואפילו ירידה של כ-11 אחוזים לעומת 2007, בייחוד באוסטרליה, קנדה, ובריטניה, וזה בניגוד לבלגיה, ארצות-הברית, הונגריה, איטליה וליטא שבהן נרשמה עלייה תלולה בשנת 2008. המשבר הכלכלי שהחל בקיץ הביא לתגובות אנטי-יהודיות, במיוחד במזרח אירופה ובעולם הערבי, אך לא הביא לעלייה באלימות. בסך הכול אירעו כ-560 אירועים אלימים ב-2008 לעומת 632 ב-2007. חלה ירידה ניכרת בוונדליזם ושימוש בכלי נשק, אולי כתוצאה מחשש מפעולות טרור בכלל, ואילו יתר צורות האלימות, כמו הצתות, נשארו באותה רמה. לעומת זאת חלה עלייה תלולה באיומים, עלבונות, גראפיטי ושימוש בסיסמאות, עד כמה שאפשר לכמת אותם, והם מעידים על האווירה הקשה. נספרו פחות התקפות פיזיות על אנשים (כ-170 מקרים לעומת 255), ואילו התקפות על בתי ספר, בתי כנסת, בתי קברות, מרכזים קהילתיים, אתרי הנצחה ורכוש פרטי נשארו פחות או יותר באותה רמה.

צוות המכון, שניתח את התפתחות האירועים האנטישמיים בשני העשורים האחרונים, מבקש להדגיש שלמרות שמספר האירועים האנטישמיים האלימים הגיע ליציבות מסוימת בין 2005 ל-

